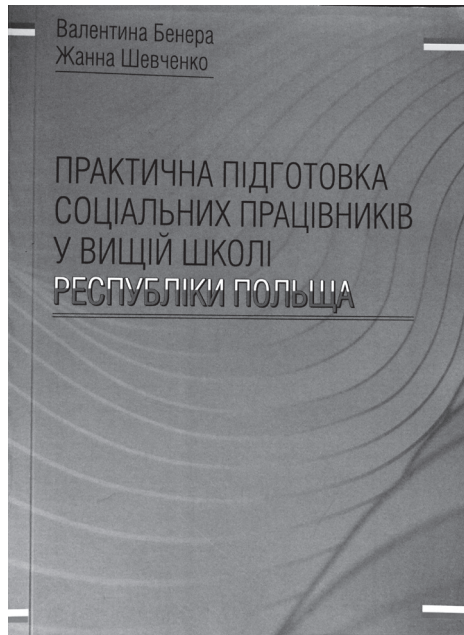

НА ПІДТРИМКУ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Побачило світ фундаментальне видання – монографія «Практична підготовка соціальних працівників у вищій школі Республіки Польща», яку підготували доктор педагогічних наук, проректор з наукової ро-

боти нашої академії, професор Валентина Бенера та кандидат педагогічних наук, науковець кафедри соціології та соціальної роботи НУ «Львівська політехніка» Жанна Шевченко. Видання рецензували доктор педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки Криворізького ДПУ, професор Тетяна Дороніна і кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри соціальних технологій Житомирського ДПУ ім. Івана Франка, доцент Світлана Коляденко.

Автори монографії виходили з того, що сучасні виклики інтегрованого та взаємопов'язаного світу актуалізують проблему вивчення і запозичення теоретичних надбань і практичного досвіду закладів вищої освіти зарубіжних країн у підготовці висококваліфікованих кадрів. У цьому аспекті особливої уваги заслуговує система підготовки соціальних працівників у вищій школі наших сусідів – у Республіці Польща. В монографії зазначається, що пріоритетним вектором роботи польських науковців у сфері підготовки соціальних працівників є реалізація нової парадигми у соціальній політиці Польщі, представлена як парадигма суспільства добробуту, спрямована на розвиток системи соціальної допомоги, на вирішення соціальних проблем в умовах інтернаціоналізації та глобалізації європейського суспільства, на зміцнення іміджу праці представників соціальної сфери, а також на забезпечення необхідних умов для надання належних соціальних послуг усім верствам населення.

Автори здійснили історіографічний аналіз джерельної бази дослідження, з'ясували суть поняття «термінологічного апарату», розкрили історико-регулятивний аспект досліджуваної проблеми, охарактеризували теоретичні засади і досвід практичної підготовки соціальних працівників у закладах вищої освіти Польщі. В теоретичному змістовому секторі монографії висвітлено генезу процесу практичної підготовки соціальних працівників у польському національному освітньому просторі, виокремлено організаційно-педагогічні передумови становлення і розвитку такої підготовки, здійснено періодизацію і дано характеристику інтегративної структури досліджуваного феномену, визначено концептуальні засади практичної підготовки соціальних працівників.

У прикладному змістовому секторі дослідження розкрито зміст, форми, методи, специфіку організації, організаційно-педагогічні умови підготовки соціальних працівників на практиці. Опрацьований матеріал дав змогу нашим науковцям зробити відповідні висновки та запропонувати рекомендації щодо використання позитивних елементів польського досвіду в закладах вищої освіти України, що готують фахівців

для соціальної сфери.

Актуальність і доцільність монографічного дослідження автори обґрунтовують необхідністю розвитку вітчизняної системи вищої освіти з урахуванням прогресивного світового досвіду у підготовці висококваліфікованих фахівців з належною конкурентоспроможністю на ринку освітніх послуг, розширення та вдосконалення нормативно-правової та науково-методичної бази, потребою поступового інтегрування національної вищої школи у практичну складову науково-педагогічного та навчально-методичного аспектів підготовки кадрів вищої кваліфікації згідно з досягненнями і вимогами європейського і світового освітнього простору. Необхідність удосконалення системи соціальної освіти у практичному аспекті та покращення соціального захисту громадян визначається європейською орієнтацією України загалом і входженням у європейський освітній простір зокрема та передбачає всебічне вивчення зарубіжного досвіду, необхідного для створення відповідної системи у власній країні.

Наші науковці аналітично опрацювали та продуктивно використали значну джерельну базу дослідження: нормативно-правові документи і матеріали, праці вітчизняних і зарубіжних учених, де здійснено теоретико-методологічне осмислення проблем підготовки і соціальної адаптації майбутніх працівників соціальної сфери, висвітлена історія становлення і розвитку професійної освіти в Польщі, взаємодія ринку праці та системи професійної підготовки, питання стандартизації і професійних кваліфікацій; дисертаційні дослідження за даною тематикою, в яких розглянуто процеси реформування систем освіти зарубіжних країн з метою вдосконалення підготовки соціальних працівників; наукові дослідження дидактично-методичної спрямованості, де йдеться про сучасні тенденції професійної підготовки у вищій школі з акцентом на модернізацію та інтенсифікацію підготовки до роботи з різними категоріями громадян; навчальні плани та програми польських вищих закладів освіти з підготовки соціальних працівників і навчально-методична література відповідної тематичної спрямованості; періодичні видання Польщі з озвученої проблематики, насамперед наукова періодика; вітчизняна та зарубіжна довідкова література, словники, енциклопедії, інтернет-джерела. Завдяки такому аналізу джерельної бази осмислено загальну картину дослідження, виявлено актуальні аспекти практичної підготовки соціальних працівників, обґрунтовано основні засади організації та змісту практичної підготовки у вищій школі Польщі.

Науковці працювали в конкретних термінологічних площинах: практика, практична підготовка, практичне навчання, соціальний працівник, практична підготовка соціального працівника тощо. Вони врахували, що до основних завдань вищої освіти у світлі євроінтеграційних процесів належить підготовка висококваліфікованого спеціаліста, здатного отримувати, аналізувати і використовувати у своїй фаховій діяльності різнобічну інформацію та «навчитися вчитися» впродовж усього життя.

У монографії подано сучасну дефініцію соціальної роботи, як професійної діяльності із підтримки раціональних змін, спрямованих на вирішення проблем у міжособистісних стосунках, на розширення можливостей людини у забезпеченні життєвого благополуччя. Наголошується, що фундаментально важливими для соціальної роботи є принципи прав людини та соціальної справедливості, гармонійний взаємодії особистості із соціальним оточенням. Польські науковці та законодавці визначають соціальну роботу як діяльність, спрямовану на допомогу людям і сім'ям у зміцненні чи відновленні їх здатності до життєдіяльності у суспільстві через виконання відповідних соціальних ролей і створення належних умов для здійснення такої діяльності.

Автори підкреслюють, що в міжнародній практиці склалася динамічна

система соціальних норм і правил, які забезпечують умови для узгодженої діяльності людини із соціальними групами, суспільством та державою. У такому контексті повинна організовуватись і здійснюватись соціальна робота і саме це має рахуватись при підготовці соціальних працівників у закладах вищої освіти. Закономірно й обґрунтовано, що підготовка соціального працівника в Польщі зорієнтована на особистісні пріоритети, враховує регіональні особливості, а для конкурентоспроможності соціального працівника на ринку освітніх послуг розширює спектр його функціональних можливостей та обов'язків.

Автори підкреслюють: соціальна робота в Польщі тісно пов'язана з такими сферами суспільного життя, як наука, освіта, культура, праця молоді й освіта дорослих, і базується на стратегії пристосування соціального середовища до змінених потреб людини і загальносуспільних умов у Польщі та Європі. Саме тому в сучасній польській теорії соціальної роботи активно досліджуються соціальні функції, виховно-опікунські та культурно-творчі можливості родини, школи, громадських організацій, різних соціальних інституцій, церкви, управлінських і виробничих структур. Наші науковці прийшли до висновку, що провідними тенденціями практичної підготовки соціальних працівників у польських вищих закладах освіти стали актуалізація професії соціального працівника з урахуванням змін у польському суспільстві та європейському просторі, орієнтація підготовки таких фахівців до європейської інтеграції на інструментальному рівні, збереження гармонії між національним і європейським вимірами системи фахової підготовки та забезпечення наукової мобільності, інтеграційності її міждисциплінарного змісту.

Аргументуючи актуальність посилення практичної підготовки фахівців у системі вищої школи, автори подають переконливі, проте дуже непривабливі для нас статистичні дані щодо співвідношення годин, відведених на практичну підготовку майбутніх фахівців соціальної сфери у різних країнах світу. Так, у ВЗО Франції на цю підготовку надається 55 – 65% навчального часу, тобто практична підготовка має пріоритет над теоретичною. У США та Великобританії співвідношення теоретичного і практичного навчання паритетне – по 50% на кожен вид підготовки. У бельгійських вищих навчальних закладах практичної підготовки віддають майже третину навчального часу, в австрійських і польських – четверту частину, в Росії – п'яту, а в Україні цей показник завмер на позначці 11%. Фактично тільки кожна десята година в наших ЗВО приділяється практиці. В цьому – головна мета запозичення зарубіжного досвіду: посилення уваги до практичної підготовки фахівців різного профілю.

Науковці виділили визнані світовою практикою параметри діяльності соціального працівника: політичний – створення необхідних умов для здійснення відповідної практичної роботи; соціально-економічний – наявність належного рівня життя, умов праці, гарантій соціального забезпечення та захисту, можливостей надання необхідних соціальних послуг, допомоги та підтримки; географічний – визначення території здійснення соціальної роботи (організація, регіон, нація, держава); культурний – повага до віросповідувань окремих осіб, сімей, груп, спільнот, націй з урахуванням соціальних цінностей суспільства; духовний – повага до світоглядних позицій, ідеалів і духовних цінностей людини.

У загальній характеристиці зарубіжного досвіду з підготовки фахівців соціальної сфери автори монографії акцентують на взаємозв'язку теорії і практики соціальної роботи й орієнтації державних стратегій і педагогічних концепцій на особистісні пріоритети. Вони наголошують, що організаційно системи підготовки соціальних працівників України та Польщі досить схожі, здійснюються на засадах неперервності (допрофесійне, професійне, післядипломне навчання) та багаторівневості

(бакалавр, магістр, доктор філософії), що створює умови для використання польського досвіду в освітньому секторі соціальної сфери України. Насамперед, ідеться про різновекторне впровадження поряд із традиційними інноваційних форм навчання (стаціонарне, нестаціонарне, вільне, заочне, вечірнє, естернатне, дистанційне, індивідуальне, дуальне, додаткове, інтегроване). Звертається увага на використання сучасних форм і методів навчання, зокрема, активних тренінгових технологій, драматичних технік, трансакційних ігор, ігор із прийняття рішень, вирішення соціальних проблем і міжособистісних конфліктів. В полі зору авторів – польський досвід зі стандартизації навчання за трансферною системою європейських кредитів, з урахуванням регіонального замовлення та потреб регіону, процес переходу від педагогічної парадигми, сконцентрованої на процесі навчання, до орієнтації та формування вміння навчатися; забезпечення соціальної взаємодії студента і його педагога-наставника; визначення на державному рівні діапазону об'єктивних практичних навичок. Цікавою виглядає суб'єктна структура практичного навчання соціальних працівників: практикант – студент, опікун практики – викладач, координатор практики – представник факультету, наставник (ментор) – особа від приймаючої установи. Автори не залишили поза увагою значення і ролі державних програм, міжнародних фондів і громадських організацій.

У монографії виокремлені елементи позитивного польського досвіду практичної підготовки соціальних працівників і розроблені рекомендації щодо використання їх у вітчизняній освіті. Так, МОН України рекомендовано розробити Положення про організацію практичної підготовки майбутніх соціальних працівників з визначенням єдиних регуляторів: стандартів соціальної роботи (не менше 50% навчального часу); органам влади – вести узгоджену соціальну політику на законодавчому і виконавчому рівнях, залучати до вирішення соціальних проблем незахищених і мало захищених верств населення, меценатів і представників територіальних громад; закладам вищої освіти – вдосконалювати інструментарій науково-методичного супроводу практичної підготовки соціальних працівників з урахуванням їх спеціалізації та диверсифікації, залучати до консультативної роботи фахівців-практиків соціальної сфери, а студентську молодь – до участі у соціальних проєктах і грантових програмах.

Вражають масштаби здійсненої авторами монографії дослідницької роботи. Вони опрацювали 397 науково-літературних та інформаційно-електронних джерел, з яких більше двохсот – іноземними мовами. Монографія включає фундаментальний глосарій термінів і понять, де здійснюється поглиблене тлумачення матеріалу дослідження. Значний масив цінного інформаційно-аналітичного матеріалу містять додатки до монографії, серед яких – перелік дисертаційних робіт за тематикою дослідження і тематичних публікацій у наукових періодичних виданнях; тематичні витяги з нормативних документів Республіки Польща, значна частина яких подана мовою оригіналу; візріці науково-методичної та навчальної документації польських закладів вищої освіти; аналітичні таблиці за дослідженнями польських науковців; інформаційні таблиці за системою вищої освіти, стратегією соціальної роботи, соціальної допомоги та соціального забезпечення Польщі; навчальні нормативні документи провідних польських закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців соціальної сфери.

Монографія не вичерпує означеної тематики, проте, додамо від себе, спонукає до серйозних аналітичних роздумів щодо можливостей використання в національному освітньому просторі позитивних здобутків освітніх систем європейських країн, які вказують на необхідність посилення уваги до практичної підготовки фахівців усіх профілів.

(Сторінку підготував Анатолій БАГНЮК)